

Den skriftliga individuella utvecklingsplanen

Den skriftliga individuella
utvecklingsplanen

Beställningsuppgifter:

Wolters Kluwers kundservice

106 47 Stockholm

Telefon: 08- 690 95 76

Telefax: 08-690 95 50

E-post: skolverket@wolterskluwer.se

www.skolverket.se/publikationer

Beställningsnr: 16:1552

ISBN: 978-91-7559-268-8

ISSN: 1651-9787

Foto omslag: Anna Karin Munkby

Grafisk produktion: AB Typoform

Skolverket, Stockholm 2017

Innehåll

Förord	4
Inledning	5
Syfte	6
Hur begrepp och uttryck används i stöd materialet	8
Arbetsgång för den skriftliga individuella utvecklingsplanen	9
Handledning till omdömesblankett	11
Identifiera behov av och dokumentera extra anpassningar	15
Handledning till blankett för omdöme om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen	18
Handledning till blankett för den framåtsyftande planeringen	20
Utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen ...	24
Blanketter för omdömen för respektive skolform samt för den framåtsyftande planeringen	27

Förord

Stödmaterialet riktar sig till lärare och rektorer inom de obligatoriska skolorna, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan och specialskolan, och har tillkommit för att underlätta arbetet med den skriftliga individuella utvecklingsplanen. Stödmaterialet ger exempel på hur den skriftliga individuella utvecklingsplanen kan se ut för omdömen och den framåtsyftande planeringen. Skolverket tillhandahåller blanketterna i digital form.

Arbetet har utförts av en arbetsgrupp bestående av Åsa Hirsh, Jönköping University, Åsa Nyberg, specialpedagogisk utvecklingsstrateg i Jönköpings kommun samt Helena Wallberg och Marie Tängdén på Skolverket.

Den första versionen av det här stödmaterialet togs fram 2013 och revideringen gjordes 2017.

Det är Skolverkets förhoppning att stödmaterialet ska underlätta och främja skolans arbete med den skriftliga individuella utvecklingsplanen och vara ett underlag för kollegiala samtal om elevernas lärande och utveckling av undervisningen.

Stockholm i april 2017

Helena Elwin
Enhetschef

Marie Tängdén
Undervisningsråd

Inledning

Elev och vårdnadshavare ska enligt skollagen fortlöpande informeras om elevens utveckling. Läraren ska, enligt läroplanen, utifrån kursplanernas kunskapskrav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för elev och vårdnadshavare samt informera rektor. Dessutom ska lärare en gång per termin ha utvecklingssamtal med elev och vårdnadshavare.

En gång per läsår, vid ett av utvecklingssamtalen, ska lärare i en skriftlig individuell utvecklingsplan både ge omdömen och sammanfatta vilka insatser som eleven behöver. De omdömen som avses här är omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i. Utvecklingsplanen får också innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektor beslutar det. Insatserna som sammanfattas i utvecklingsplanen är de som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt enligt läroplanens mål.

Den skriftliga individuella utvecklingsplanen fyller både en summativ och formativ funktion. Omdömena visar en summerande bedömning som sammanfattar elevens aktuella kunskapsnivå, medan den framåtsyftande planeringen syftar till att identifiera och beskriva utvecklingsområden för eleven. Dessa två delar hör ihop och diskuteras vid samma utvecklingssamtal.

Lärarens dokumentation av elevernas kunskaper blir i normalfallet allmänna handlingar. Du kan läsa mer om allmänna handlingar i regeringens informationsmaterial Offentlighetsprincipen och sekretess – kortfattat om lagstiftningen.¹

1. <http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2013/01/offentlighetsprincipen-och-sekretess/> (Hämtad 2017-02-10)

Syfte

Syftet med stödmaterialet är att stödja en likvärdig och ändamålsenlig utformning av den skriftliga individuella utvecklingsplanen. Blanketterna i stödmaterialet är tänkta att fungera som exempel på underlag för lärarens information till och kommunikation med elev och vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet och för att ge en översikt av elevens kunskapsutveckling. Elev och vårdnadshavare ges bland annat vid utvecklingssamtalet möjlighet till inflytande för att eleven ska kunna utvecklas på bästa sätt.

Den skriftliga individuella utvecklingsplanen bygger på lärarens kontinuerliga dokumentation och bedömning av elevens kunskapsutveckling utifrån läroplanen. Denna dokumentation är en förutsättning för tillämpningen av stödmaterialet.

Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen. De skolor som önskar använda en annan utformning av den skriftliga individuella utvecklingsplanen än den som föreslås i det här stödmaterialet kan göra detta.

Blanketterna i stödmaterialet är tänkta som exempel för årskurs 1–5 i grundskolan, sameskolan och grundsärskolan samt årskurs 1–6 i specialskolan. Blanketterna är även tänkta som exempel för grundsärskolans årskurs 6–9 och specialskolans årskurs 7–10 i de ämnen där betyg inte sätts. I grundskolans årskurs 6–9 finns det² enligt skollagen inte något krav på att upprätta skriftliga individuella utvecklingsplaner. Däremot ska även elever i årskurs 6–9 ha utvecklingssamtal varje termin, och vid det samtalet få samlad information om kunskapsutveckling och studiesituation.

Vid överlämning vid till exempel byte till annan grupp, klass, skola etc. kan den skriftliga individuella utvecklingsplanen behöva kompletteras med lärarens övriga dokumentation för att kunna användas som underlag för elevens fortsatta lärande.

Ytterligare ett syfte med stödmaterialet är att förtydliga att extra anpassningar³ ska sammanfattas i den skriftliga individuella utvecklingsplanen och visa exempel på hur sådan dokumentation kan utformas. Såväl en skriftlig individuell utvecklingsplan som extra anpassningar beskriver vilka insatser som behövs inom ramen för

2. Från och med hösten 2013

3. Stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen är olika sätt att göra undervisningen mer tillgänglig (Prop. 2013/14:160 *Tid för undervisning – lärares arbete med stöd, särskilt stöd och åtgärdsprogram*, sidan 21)

den ordinarie undervisningen för att eleven ska nå kunskapskraven och utvecklas så långt som möjligt mot läroplanens mål.

Elevexemplet som ges i materialet är just bara ett exempel som hämtats från grundskolan. Exemplet är dock tänkt att kunna överföras till alla verksamheter som stödmaterialet vänder sig till.

Hur begrepp och uttryck används i stödmaterialet

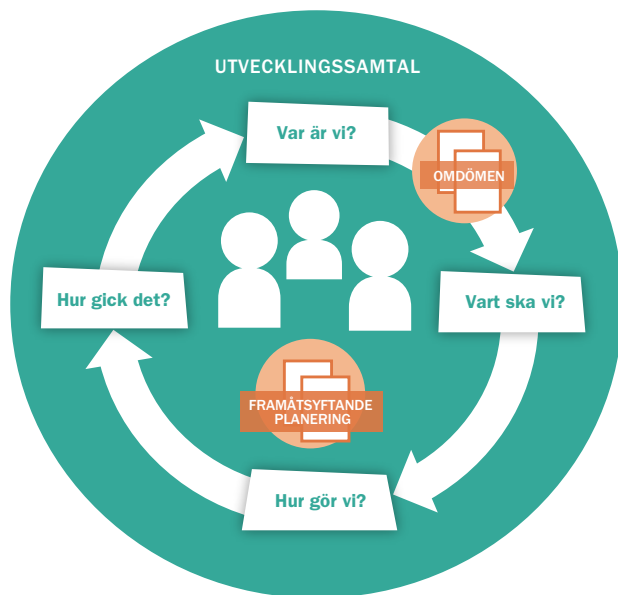
I stödmaterialet om den skriftliga individuella utvecklingsplanen används begreppen *omdömen* och *framåtsyftande planering*. När begreppet omdömen används i stödmaterialet avser det lärarens ifyllda bedömning på omdömesblanketten, alltså lärarens sammanställda beskrivning av elevens kunskaper fram till tidpunkten för utvecklingssamtalet. Vid utvecklingssamtalet kompletteras omdömena med en mer nyanserad muntlig information om elevens kunskapsutveckling. Begreppet framåtsyftande planering används för en planering av arbetet för elevens fortsatta lärande, mot läroplanens mål inklusive kunskapskraven, för att eleven ska utvecklas så långt som möjligt.

Med *utvecklingsområden* avses för eleven realistiska och meningsfulla målsättningar som ger eleven förutsättningar att utvecklas i förhållande till läroplanens mål.

I stödmaterialet används också begreppet *skolans insatser*. Det innebär att läraren utifrån omdömena beskriver skolans insatser för att eleven ska nå framgång i skolarbetet. I skolans insatser ingår, i förekommande fall, en sammanfattning av *extra anpassningar*. Uttrycket extra anpassningar är en förkortning för uttrycket *stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen* och används för att underlätta läsbarheten.

Arbetsgång för den skriftliga individuella utvecklingsplanen

Arbetsgången har flera steg och bygger på frågorna; *Var är vi?*, *Vart ska vi?*, *Hur gör vi?* och *Hur gick det?*. Figuren nedan illustrerar arbetsgången som syftar till att lärare, elev och vårdnadshavare, tillsammans uppmärksammar vad eleven kan och vad eleven kan utveckla för att nå så långt som möjligt i sitt lärande. Under arbetets gång är det viktigt att också fundera över hur lärmiljön bidrar till att möjliggöra eller hindra lärande och utveckling för eleven.

Var är vi?

Inför utvecklingssamtalet har lärare med hjälp av insamlad dokumentation gjort en bedömning i respektive ämne. Dessa omdömen redovisas muntligt vid utvecklingssamtalet. Detta gäller även bedömning av elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn fattat beslut om att den skriftliga individuella utvecklingsplanen ska innehålla det.

Vart ska vi?

Nästa steg innebär att elev, vårdnadshavare och lärare har en dialog om elevens utvecklingsområden inom ramen för läroplanen. Det är viktigt att läraren skapar delaktighet och inflytande för elev och vårdnadshavare, samtidigt som läraren har det professionella ansvaret för elevens utveckling inom ramen för läroplanen.

Hur gör vi?

Här tydliggör läraren vilket ansvar skolan ska ta gällande lärmiljön för att eleven utifrån sina egna förutsättningar ska kunna nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt. I detta ingår i förekommande fall även de extra anpassningar som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven. Här finns också möjlighet att diskutera hur elev, vårdnadshavare och skola gemensamt kan bidra till att elevens kunskaper utvecklas på bästa sätt.⁴

När utvecklingsområden och skolans insatser definieras är det viktigt att läraren möjliggör delaktighet och inflytande för elev och vårdnadshavare och eftersträvar samförstånd mellan skolan, eleven och vårdnadshavare. Ansvaret för att definiera elevens behov och utvecklingsområden samt hur skolan ska arbeta för att stötta eleven får dock aldrig läggas på elev eller vårdnadshavare.

Hur gick det?

Detta steg är en utvärdering dels av elevens kunskapsutveckling sedan utvecklingsplanen upprättades eller senast reviderades och dels av resultaten av skolans insatser. Hur har elevens utveckling sett ut i relation till de utvecklingsområden som prioriterades och hur har skolans insatser fungerat? Utvärderingen är utgångspunkt för ett nytt *Var är vi?*

4. Skolverket 2013, *Allmänna råd med kommentarer om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen*, sidan 12.

Handledning till omdömesblankett

Omdömesblanketten⁵ innehåller fyra delar: ämnen, kunskapsomdömen, ämnesspecifika kommentarer och skolans insatser. Sammantaget är dessa delar underlag för den framåtsyftande planeringen på sidan 20–21. Omdömet för ett ämne markeras i form av ett kryss och bildar tillsammans med övriga omdömen en översikt av elevens aktuella kunskapsnivå i de olika ämnena. Vid utvecklingssamtalet informerar läraren muntligt om innehållet i omdömesblanketten och förankrar det hos elev och vårdnadshavare. Det är viktigt att läraren som ska hålla i utvecklingssamtalet delges informationen från övriga undervisande lärare i god tid och att informationen är tydlig.

Omdömesblankett för grundskolans årskurs 1–3

ELEVENS NAMN _____ ÅRSKURS _____

Ämne	Elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven (och i relation till årskurs)			Ämnesspecifika kommentarer
	När ämnet inte en godtagbar kunskapsnivå (för en bedömning av elevens kunskapsnivå krävs en extra anpassning)	När en godtagbar kunskapsnivå	När mer än en godtagbar kunskapsnivå	
Bild	☐	☐	☐	
Engelska	☐	☐	☐	
Hem- och konsumentkunskap	☐	☐	☐	
Idrott och hälsa	☐	☐	☐	
Matematik	☐	☐	☐	
Moderämål	☐	☐	☐	
Musik	☐	☐	☐	
Naturorienterande ämnen	☐	☐	☐	
Samhällsorienterande ämnen	☐	☐	☐	
Slöjd	☐	☐	☐	
Svenska	☐	☐	☐	
Svenska som andraspråk	☐	☐	☐	
Teknik	☐	☐	☐	

Skolans insatser – en beskrivning av hur skolan ger eleven ledning och stimulans så att hon eller han utvecklas så långt som möjligt och i förekommande fall också stödsatser i form av extra anpassningar. Beskrivningen är ett underlag för den framåtsyftande planeringen på s. 20-21.

LÄRARE _____ LÄSAR _____ DATUM _____

- I detta material presenterar Skolverket ett exempel på hur en omdömesblankett kan utformas. Skolverkets mall är frivillig att använda. Det är rektor som beslutar om utformningen av den skriftliga informationen i den individuella utvecklingsplanen.

1. Ämne

I denna kolumn finns respektive skolforms ämnen. Läraren markerar omdömen enligt punkt 2 nedan för de ämnen eleven haft undervisning i.

2. Omdömen

Läraren markerar sin bedömning i respektive ämne med ett kryss i någon av kolumnerna. Bedömningen grundar sig på en allsidig utvärdering av all tillgänglig information om elevens kunskaper i ämnet i förhållande till ämnets kunskapskrav och aktuell årskurs. Bedömningen avser en sammanfattning av elevens kunskapsnivå vid tiden för utvecklingssamtalet.

3. Ämnesspecifika kommentarer

Här kan läraren, oberoende av vilken bedömning hon eller han har gjort, kortfattat anteckna t.ex. skäl för placering av kryss i en specifik spalt, elevens styrkor och utvecklingsområden. Kommentarer kan användas som underlag dels för att sammanfatta skolans insatser på omdömesblanketten, dels för den framåtsyftande planeringen om utvecklingsområden för eleven och hur lärmiljön kan stödja elevens utveckling. Den undervisande läraren kan i denna kolumn även göra en anteckning om att ämnet precis har påbörjats som information om att det inte finns underlag för omdöme.

OM EN ELEV NÅR EN GODTAGBAR KUNSKAPNIVÅ

Också om eleven når en godtagbar eller mer än en godtagbar kunskapsnivå, i förhållande till årskurs, är det viktigt att läraren beskriver vilka insatser som skolan tänker arbeta med så att eleven utvecklas så långt som möjligt. Läraren kan i kolumnen för kommentarer anteckna elevens ämnesspecifika intressen för att ta tillvara dessa vid utvecklingssamtalet när utvecklingsområden, alltså realistiska och meningsfulla målsättningar, tas fram i den framåtsyftande planeringen.

4. Skolans insatser

Här sammanfattas skolans insatser för att eleven ska nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Vilka insatser skolan planerar grundar sig bland annat på det

som framkommer i omdömesblanketten och kan gälla ett eller flera ämnen. Det är viktigt att beakta hela lärmiljön när skolans insatser ska sammanfattas. Insatserna som beskrivs av läraren kan ha föregåtts av en kollegial diskussion mellan lärarna för att identifiera elevens behov. Skolans insatser kan exempelvis handla om förändringar i utformning och genomförande av undervisningen.

Ett kryss i den vänstra spalten i omdömesblanketten signalerar att läraren behöver göra en bedömning av elevens behov av extra anpassningar (se sid 15). Läraren behöver alltså fundera på hur lärmiljön kan anpassas för att på bästa sätt möjliggöra att eleven når en godtagbar kunskapsnivå. När extra anpassningar är aktuella är det viktigt att anpassningarna möter elevens individuella behov. De extra anpassningar som sammanfattas i rutan ”Skolans insatser” är de som vid den aktuella tidpunkten pågår eller planeras för.⁶

Insatserna för en elev kan se olika ut beroende på ämne. Det kan till exempel vara stora skillnader mellan insatserna i ämnet idrott och hälsa och i ämnet matematik. Det är viktigt att betona att ”Skolans insatser” uttrycker skolans ansvar och att inte något ansvar, gällande ”Skolans insatser”, läggs på eleven. Vidare är det viktigt att skrivningarna inte uttrycker värdering av elevens personlighet till exempel *Du är ...*

OM EN ELEV RISKERAR ATT INTE NÅ KUNSKAPSKRAVEN

Om en lärare bedömer att eleven ännu ej har nått kunskapsnivån i ett ämne (i förhållande till årskurs) signalerar detta att skolan behöver göra en bedömning av elevens behov av extra anpassningar. Det är viktigt att läraren i den individuella skriftliga utvecklingsplanen sammanfattar vilka extra anpassningar som skolan arbetar/kommer att arbeta med för att eleven ska nå kunskapskraven. För att avgöra vilken extra anpassning som kan vara lämplig krävs det att skolans personal har definierat elevens behov. I den analys där elevens behov definieras är det viktigt att beakta bland annat innehåll, arbetsätt, metoder, lektionsstruktur, lärverktyg, fysisk miljö, grupp sammansättning och relationer lärare–elev och elev–elev.

6. Om ett åtgärdsprogram utarbetas behöver inte den skriftliga individuella utvecklingsplanen innehålla en sammanfattning av vilka insatser i form av särskilt stöd som eleven behöver för att nå kunskapskraven.

EXEMPEL Maria i årskurs 3

Omdömesblankett för grundskolans årskurs 1–3

Ämne	Eleven kunskapsbehovning (Kunskapskravet)				Ämnesspecifika kommentarer
	God kunskapsbehovning	Med god kunskapsbehovning	Med god kunskapsbehovning	Med god kunskapsbehovning	
Engelska	☐	☐	☐	☒	
Bild	☐	☐	☐	☒	
Matematik	☐	☐	☒	☐	
Idrott och hälsa	☐	☐	☐	☒	
Musik	☐	☐	☐	☒	
Slöjd	☐	☐	☐	☒	
Svenska	☐	☐	☐	☒	

Skolans insatser – en bedömning av hur skolans insatser har utformats och utvärderas så att de ska bidra till att eleven får en god utbildning och utvecklas till en självständig och ansvarstagande person. Bedömningen ska göras i samråd med läraren och föräldrarna.

Ämnesspecifika kommentarer

Engelska		X	Mycket lätt att lära nya ord och fraser. Har ett mycket gott engelskt uttal. Kan samtala och...
Bild		X	
Matematik	X		Det fungerar ganska bra när hon muntligt resonerar sig fram till lösningar på matematiska problem. Det blir svårare när detta ska översättas till siffror och symboler, vilket gör att...
Idrott och hälsa		X	
Musik		X	
Slöjd		X	
Svenska		X	God förmåga att uttrycka sig muntligt, har ett stort ordförråd och en väl utvecklad läsförmåga. När det gäller att skriva...

Skolans insatser

Maria får:

- fler möjligheter att göra muntliga presentationer. Till varje ny presentation skriver hon fem handskrivna meningar om innehållet. Respons från mig på innehåll och med en ny utmaning om hur hon ytterligare kan slipa på sitt framförande.
- använda sig av datorn för att bibehålla berättarglädje och kreativitet.
- utmaning i engelska (ordförråd).

Speciallärare Johan är med vid två matematiklektioner i veckan för att någon av oss ska kunna hjälpa Maria exempelvis med att dela upp uppgifter i mindre delar vid självständigt arbete. (Stäms av längre fram under terminen)

Jag fortsätter att träffa Maria en kort stund varje morgon för att prata om vad som kommer hända under dagen.

EXEMPEL PÅ FRÅGOR SOM KAN GUIDA ÄMNESSPECIFIKA KOMMENTARER

- Finns det delar av kunskapskravet som uppnås i högre grad än andra? Hur visar det sig?
- Finns det delar av kunskapskravet som eleven riskerar att inte nå? Hur visar det sig?

EXEMPEL PÅ FRÅGOR SOM KAN GUIDA SKOLANS INSATSER

- Hur utformar vi undervisningen för att
 - stärka och utmana det som redan fungerar?
 - komma till rätta med faktorer som kan hindra elevens lärande?
- Finns behov av extra anpassningar? Hur ser dessa ut och vilka extra anpassningar behövs/pågår? (se rutan på sidan 15)

Identifiera behov av och dokumentera extra anpassningar

Stöd i form av extra anpassningar kräver inga formella beslut, utan startar så fort lärare eller annan berörd personal har uppmärksammat att en elev inte når eller riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska nås. Extra anpassningar bygger på att elevens behov tydligt har identifierats (se rutan nedan). Det finns ingen begränsning för hur länge stöd i form av extra anpassningar ska ges, detta bedöms och beslutas i varje enskilt fall. Centralt i arbetet är därför att lärare och övrig skolpersonal följer upp om de extra anpassningarna är framgångsrika. Arbetet med extra anpassningar pågår löpande under läsåret och förändras utifrån de behov en elev har; en del fungerar bra under en längre tid, andra under kortare perioder eller inte alls. Lärare och övrig skolpersonal har ansvar att följa upp, utveckla och förändra arbetet med extra anpassningar så att insatserna är passande och framgångsrika för elevens väg mot måluppfyllelse.

EXEMPEL PÅ FRÅGOR SOM KAN ANVÄNDAS FÖR ATT IDENTIFIERA VILKA BEHOV ELEVEN HAR OCH FÖR ATT FÖRSTÅ VILKA EXTRA ANPASSNINGAR SOM SKOLAN BEHÖVER GÖRA

- Hur ser elevens utveckling ut i relation till kunskapskraven? Vilka delar av kunskapskraven har redan nåtts och vilka är eleven på väg att nå? Vilka delar av kunskapskraven befaras eleven ha svårt att nå?
- Var, när och hur uppträder svårigheterna?
- Hur har undervisningen utformats och anpassats för att ge bra förutsättningar för eleven att utveckla förmågorna och kunna visa de aktuella kunskaperna? På vilket sätt har elevens intressen och erfarenheter haft inflytande på undervisningen?
- Hur tänker eleven om de kunskapskrav som har konkretiserats, om undervisningen och om redovisningsformerna?
- Vilka extra anpassningar behövs för att eleven ska kunna nå de aktuella kunskapskraven? Vilka anpassningar föreslår eleven?
- Behöver läraren stöd och ytterligare kunskap för att kunna genomföra dessa anpassningar? I sådana fall i vilken form och om vad?

Ur: Skolverket 2014, *Stödinsatser i utbildningen – från ledning och stimulans till särskilt stöd*

OM STÖDINSATSER

För mer information om utformande och dokumentation av stödinsatser läs *Allmänna råd med kommentarer för arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*⁷ och *Stödinsatser i utbildningen – från ledning och stimulans till särskilt stöd*.⁸ Skolverket har också utarbetat ett studiepaket⁹ till *Allmänna råd med kommentarer för arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*.

7. Skolverket 2014, *Allmänna råd med kommentarer för arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*

8. Skolverket 2014, *Stödinsatser i utbildningen – från ledning och stimulans till särskilt stöd*

9. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3416> (Hämtad 2016-12-07)

Nedan visas ett exempel på hur en lärare kontinuerligt och kortfattat dokumenterar de extra anpassningar som man beslutar om, startar och eventuellt avslutar, samt de nya som kommer till. I den skriftliga individuella utvecklingsplanen sammanfattas de extra anpassningar som pågår när utvecklingsplanen skrivs. Exemplet tar sin utgångspunkt i att lärarna inledningsvis har gjort en analys och identifierat exempeleven Marias behov.

Elevens namn: Maria Z

Extra anpassning	Startar datum	Lärare/Ämne Aktivitet/Tidpunkt	Uppföljning Hur fungerar det?	Avslutas eller fortsätter
Maria får hjälp med att strukturera skoldagen	10/1 2017	Jag sitter med Maria i tio minuter varje morgon och går igenom dagens schema	Avstämt 10/2. Fungerar bra och gör att Maria blir tryggare och lugnare under skoldagen Avstämt igen 10/3. Fungerar fortsatt mycket bra och skapar mer lugn för Maria.	Stödet fortsätter till 10/3 Fortsätter terminen ut
Maria arbetar enskilt med speciallärare i matematiken 10/1–10/2	10/1 2017	Johan arbetar enskilt med Maria i annat rum alla mattelektioner	Avstämt 10/2. Fungerar inte bra. Maria trivs inte med att arbeta enskilt utanför klassen	Stödet avslutas 10/2
Johan finns i klassrummet samtliga mattelektioner 13/2–10/3	13/2 2017	Vi finns båda i klassrummet så att en av oss alltid kan vara tillgänglig för Maria. Hjälper Maria att dela upp arbetet i mindre delar.	Avstämt 10/3. Fungerar bra. En viss progression mot målen kan ses.	Stödet fortsätter 2 av 5 lektioner i veckan till 21/4
Johan finns tillgänglig i undervisningslokalen 2 av 5 mattelektioner 13/3 till 21/4	13/3 2017		Avstämt 21/4. Maria når en godtagbar kunskapsnivå.	Stödet avslutas 21/4

Handledning till blankett för omdöme om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen

Det är enligt skollagen rektorn på varje skola som beslutar om den individuella utvecklingsplanen ska innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, eller inte.¹⁰ Utgångspunkten för omdömen av elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen tas i de övergripande mål och riktlinjer för utbildningen som anges i läroplanens andra del. Dit hör bland annat *Normer och värden* och *Elevernas ansvar och inflytande*. Det kan ha betydelse för elevens lärande och utveckling i skolans ämnen att utveckla dessa förmågor.

En skola som ger omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen behöver ge tydlig information till eleven och vårdnadshavare om vad som bedöms och hur det relaterar till läroplanen. Det är angeläget att skolans lärare har en samsyn om detta. Både när det gäller omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen och om elevens kunskapsutveckling är det olämpligt med beskrivningar eller värderingar av elevens personliga egenskaper såsom till exempel *glad och pigg, aktiv, ordningsam, nyfiken, utåtriktad, pratig, slarvig, tyst, försiktig*.

Blanketten på nästa sida ger exempel på hur lärare kan strukturera omdömen av elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen. I spalten längst till vänster finns aktuella övergripande mål från del två i läroplanen. Rektorn kan besluta att ha med alla eller fokusera på vissa. I nästa spalt finns konkretiseringar av vad de övergripande målen kan innebära i praktiken. I tredje spalten finns utrymme för själva omdömet, som ges i relation till det som står i spalt två. I fjärde spalten tydliggörs hur skolan kan stödja elevens utveckling. Vilka övergripande mål från del två i läroplanen man väljer och hur man konkretiserar dem är upp till varje skola.

Om rektor beslutat att den individuella utvecklingsplanen ska innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen kan läraren välja att formulera omdömen i skrift och gå igenom dem muntligt med elev och vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet eller välja att ha de övergripande målen och konkretiseringarna som utgångspunkt för enbart samtal. Om det finns aspekter av

10. I detta material presenterar Skolverket ett exempel på hur en blankett om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen kan utformas. Skolverkets mall är frivillig att använda. Det är rektor som beslutar om utformningen av den skriftliga informationen i den individuella utvecklingsplanen.

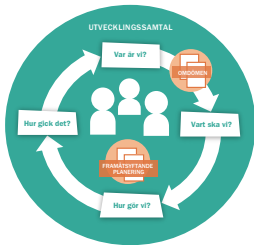
utvecklingen i övrigt inom ramen för läroplanen som läraren bedömer påverkar elevens möjlighet att nå kunskapskraven är det rimligt att även dessa är del av den sammanfattande analysen av elevens skolsituation. Denna analys ligger till grund för det läraren skriver i rutan för skolans insatser i omdömesblanketten.

Blankett för omdöme av elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen

ELEVENS NAMN _____ ÅRSKURS _____

Övergripande mål i del två i läroplanen	Konkretisering – skolans tolkning av vad det övergripande målet kan innebära i praktiken (exempel)	Omdöme Vilka styrkor finns hos eleven? Vad kan utvecklas och stödjas?	Hur kan skolan stödja?
<p>Ett exempel kan vara:</p> <p>Skolans mål är att varje elev tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö (2.3)</p>	<p>Exempel på konkretiseringar:</p> <p>Respekterar att det finns regler för ljudnivå, placering och samarbete i klassrummet</p> <p>Ser sitt eget ansvar för att lyssna, delta aktivt och göra sitt bästa</p> <p>...</p>		<p>Exempel på formuleringar:</p> <p>För att utveckla elevens ansvar kommer skolan att...</p> <p>För att bibehålla och ytterligare utveckla elevens ansvar kommer skolan att...</p>
<p>Ett annat exempel kan vara:</p> <p>Skolans mål är att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor (2.1)</p>	<p>Exempel på konkretiseringar:</p> <p>Utsätter ingen annan för kränkande behandling</p> <p>Medverkar till att ingen känner sig utanför</p> <p>...</p>		
Fortsättning			

LÄRARE _____ LÄSAR _____ DATUM _____

Handledning till blankett för den framåtsyftande planeringen

Den framåtsyftande planeringen dokumenteras på de två delar av blanketten¹¹ som heter *Vart ska vi?* (*identifiera utvecklingsområden*) och *Hur gör vi?*, samt i förekommande fall utvärderingen *Hur gick det?*. Blanketten är tänkt att ge en samlad information om elevens skolsituation.

Var är vi?

Vid utvecklingssamtalet informerar läraren muntligt om innehållet i omdömesblanketten och förankrar det hos elev och vårdnadshavare. När omdömen redovisas muntligt vid utvecklingssamtalet ges elev och vårdnadshavare möjlighet att ställa frågor och eventuella missförstånd kan undvikas.

Vart ska vi?

Det här steget utgår från lärarens information och samtalet som skett under rubriken *Var är vi?* Med det som utgångspunkt samtalar elev, vårdnadshavare och lärare om elevens styrkor, förutsättningar och intressen. Läraren dokumenterar prioriterade utvecklingsområden, alltså de områden som läraren, i dialog med elev och vårdnadshavare, bedömer som mest angelägna för eleven att arbeta med. På så sätt ges elev och vårdnadshavare inflytande, samtidigt som det är lärarens professionella ansvar att de prioriterade utvecklingsområden som beskrivs är förenliga med kunskapskraven i de olika ämnena, de övergripande målen i läroplanens andra del och elevens aktuella skolsituation.

Hur gör vi?

Här dokumenteras det på ett sådant sätt att eleven kan förstå vad som krävs för att utvecklas vidare. Beskrivningen utgår från lärarens information om skolans insatser och elevens, vårdnadshavares och lärarens samtal om elevens styrkor och utvecklingsområden. Det är lämpligt att uttrycka positiva förväntningar på eleven. Under rubrikerna *Skolan ska...*, *Eleven kan...*, *Vårdnadshavare kan bidra med...*

11. I detta material presenterar Skolverket ett exempel på hur en blankett för den framåtsyftande planeringen kan utformas. Skolverkets mall är frivillig att använda. Det är rektor som beslutar om utformningen av den skriftliga informationen i den individuella utvecklingsplanen.

dokumenterar läraren gemensamma beslut. Här kan läraren under rubriken *Skolan ska...* även konkretisera och föreslå fördelning av ansvar för insatser av skolans personal. Lärarens kunskap om skolans styrdokument är vägledande i rutan *Hur gör vi?* Det som läraren har sammanfattat i rutan *"Skolans insatser"* på omdömesblanketten kan överföras till denna ruta, och kompletteras med det som kommit fram i samtalet med elev och vårdnadshavare.

Hur gick det?

Denna fråga behandlar en avstämning och utvärdering av den senaste skriftliga individuella utvecklingsplanen. Det är viktigt att även skolans insatser utvärderas.

Blankett för den framåtsyftande planeringen

ELEVENS NAMN _____
ÅRSKURS _____

Hur gick det?	Var är vi?
Hur gör vi?	Vart ska vi?
Skolan har ansvaret för elevens kunskapsutveckling. Vårdnadshavare kan bidra i den mån de har möjlighet.	Identifiera utvecklingsområden; områden som läraren, i dialog med elev och vårdnadshavare, bedömer som mest angelägna för eleven att arbeta med.
Skolan ska...	Prioriterade utvecklingsområden:
Eleven kan...	
Vårdnadshavare kan bidra med...	

ELEV _____
LÄSAR _____
DATUM _____

LÄRARE _____
VÅRDNADSHAVARE _____

EXEMPEL Maria i årskurs 3

Exempel på resonemang under utvecklingssamtalet som leder fram till att läraren, tillsammans med elev och vårdnadshavare, formulerar prioriterade utvecklingsområden

Läraren vet att delar av matematiken är problematisk för Maria och att detta måste vara ett av de prioriterade utvecklingsområdena. Maria, som går i årskurs 3, känner viss frustration över ämnet matematik, men förstår i samtalet att frustrationen kan minska om hon, som hon själv uttrycker det, ”blir bättre på matte”.

Ett av de prioriterade utvecklingsområdena blir att utveckla den muntliga förmågan eftersom läraren anser att det är viktigt att lyfta ett område där Maria har styrkor. Vårdnadshavare berättar under samtalet att Maria har suttit vid datorn hemma och provat ett digitalt presentationsverktyg. Detta plockar läraren upp när rutan ”Hur gör vi?” ska fyllas i.

Att det är viktigt att utveckla simningen betonas både av Marias vårdnadshavare och av läraren. Maria själv vill också lära sig simma och strävar efter att lära sig simma en hel längd i bassängen.

Maria föreslår inte att hon ska arbeta med att förbättra sin handstil, och läraren för inte in det som ett prioriterat utvecklingsområde. Både läraren och Marias vårdnadshavare förklarar dock för Maria att det är viktigt att hon övar en liten stund några gånger i veckan, och det tycker hon känns okej att testa. Marias vårdnadshavare föreslår själva att de kan be Maria skriva hemma ibland, sådant ”som ändå ska skrivas”.

Läraren har redan före utvecklingssamtalet sammanfattat skolans insatser på omdömesblanketten och överförd det innehållet till rutan ”Hur gör vi?”. Läraren kompletterar med sådant som tillkommit eller eventuellt förändrats under samtalet med Maria och hennes vårdnadshavare.

Hur gör vi?

Skolan ska ...

ge Maria:

- fler möjligheter att göra muntliga presentationer. Dessutom ska vi lägga särskilt fokus på att hjälpa Maria att utveckla presentations-tekniken med hjälp av ett digitalt presentationsverktyg.
- möjlighet att använda sig av dator vid skrivande.
- utmaning i engelska (ordförråd).

Speciallärare Johan är med vid två matematiklektioner i veckan för att någon av oss ska kunna hjälpa Maria exempelvis med att dela upp uppgifter i mindre delar vid självständigt arbete. (Stäms av längre fram under terminen)

Linda fortsätter att träffa Maria en kort stund varje morgon för att prata om vad som kommer hända under dagen.

Eleven kan ...

Testa och träna på att använda ett digitalt presentationsverktyg även hemma. Träna handstilen en gång i veckan även hemma.

Vårdnadshavare kan bidra med...

Att ge Maria ett konkret uppdrag att skriva något hemma en gång i veckan, exempelvis inköpslistan när man ska åka och handla

Blankett för den framåtsyftande planeringen

ELEVENS NAMN _____ ÅRSKURSA _____

Hur gick det? Var är vi?

Hur gör vi? Vart ska vi?

Skolan har ansvar för eleverna kunskapsutveckling. Vårdnadshavare kan bidra i den mån de har möjlighet. Identifiera utvecklingsområden, områden som läraren, i dialog med elev och vårdnadshavare, bedömer som mest angelägna för eleven att arbeta med.

Skolan ska... Prioriterade utvecklingsområden:

Eleven kan...

Vårdnadshavare kan bidra med...

ELEV _____ LÄSAR _____ DATOR _____
LÄRARE _____ VÅRDNADSHAVARE _____

Vart ska vi?

Prioriterade utvecklingsområden:

- ”Bli ännu bättre på presentationer” genom att lära hur man använder ett digitalt presentationsverktyg
- ”Bli bättre på matte” genom att utveckla förståelsen för matematiska symboler
- Utveckla simningen (mål 25 meter)

Utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen

Utvecklingssamtalet i samband med att den skriftliga individuella utvecklingsplanen tas fram länkar ihop bedömning av kunskaper och arbetssätt hittills med en framåtsyftande planering av vad som behövs för fortsatt utveckling mot målen. Det är angeläget att utvecklingssamtalet utformas som ett trepartssamtal som syftar till att bjuda in till delaktighet och ge möjligheter att se hur elevens fortsatta utveckling ska främjas.¹²

I samtalet kan dilemman av olika slag uppstå, till exempel att den information som ges uppfattas olika av lärare, elev och vårdnadshavare. Den framåtsyftande planeringen kan också innebära att eleven uppfattar att ansträngningar inte räcker om strävan är att eleven hela tiden kan bli bättre. Att uppmärksamma framgångar kan därför vara en viktig del av samtalet liksom att inte lägga ansvaret för utvecklingsområden på eleven själv utan se hur sammanhang och situationer påverkar eleven.

En förutsättning för elevens delaktighet i samtalet är att läraren kontinuerligt ger återkoppling till eleven i undervisningen så att eleven själv kan ge förslag till det fortsatta arbetet.¹³ Återkoppling är också en viktig del av utvecklingssamtalet. För att den ska vara effektiv behöver den grundas i en god relation mellan den som återkopplar och den som tar emot återkopplingen.

Utvecklingssamtalet i samband med att den skriftliga individuella utvecklingsplanen tas fram kan sägas innehålla olika delar: en inledande del, en del kopplad till "Var är vi" där omdömen presenteras, en del kopplad till "Vart ska vi" där utvecklingsområden identifieras, en del kopplad till "Hur gör vi" för att planera framåt och en avslutande del. En medvetenhet om dessa delar kan stötta läraren som ska hålla i utvecklingssamtalet. Läraren kan till exempel inleda på ett sätt som skapar kontakt och tillit. Därefter behöver läraren markera att samtalet går över till att handla om kunskapsutveckling och elevens skolsituation.

12. Skolverket 2013, *Allmänna råd med kommentarer om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen*, sidan 12.

13. Skolverket 2013, *Allmänna råd med kommentarer om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen*, sidan 13.

Planera utvecklingssamtalen kollegialt

Det kan vara bra att etablera en gemensam förståelse bland lärarna på skolan för syftet med utvecklingssamtalet. Dessutom är det viktigt att läraren som ska hålla i utvecklingssamtalet delges informationen från övriga undervisande lärare och elevhälsan i god tid samt att informationen är tydlig och relevant. ”Det går okej i engelska” är svårt att samtala om eftersom det inte säger något om vad eleven kan eller behöver utveckla. ”Aras är glad och positiv” är också exempel på irrelevant information för Aras utveckling mot målen liksom ”Matilda behöver lära sig att ta mer ansvar” eftersom samtalet behöver kunna identifiera vad Matilda kan utveckla för att ta ansvar och hur skolan ska stötta. Däremot kan läraren tala om hur positiv Aras är i den inledande delen av samtalet.

Att skapa en gemensam bank av ord och formuleringar kan vara värdefullt. Ord som ”fel” och ”svag” kan till exempel bytas ut mot orden ”utmaningar” och ”kämpa med” för att visa förståelse för elevens situation snarare än att lägga fokus på uppgift eller person. Orden ”uppleva”, ”tro” eller ”känna” kan förmedla att informationen inte är bekräftad eller sann. Formuleringar som ”jag vet”, ”jag har sett”, ”jag är orolig för...” kan uppfattas tydligare.

KOLLEGIET KAN TILLSAMMANS DISKUTERA FÖLJANDE FRÅGOR FÖR ATT FÖRBEREDA SAMTALET:

- Vilka ord, formuleringar och frågor kan användas för att skapa samsyn och en gemensam förståelse för samtalets syfte?
- Hur blir samtalet ett trepartssamtal?
- Hur återkopplar vi till eleverna?
- Hur hanterar vi svårigheter i kommunikationen med vårdnadshavare?
- Hur tar vi upp problem och svårigheter på ett respektfullt men ändå tydligt sätt?
- Hur identifierar vi elevens behov?
- Hur får vi till framåtsyftande lösningar som svarar mot elevens behov?

Efterarbete utvecklingssamtalet kollegialt

Viktig information om elevers olika behov och om hur undervisning och lärmiljö upplevs av elever och vårdnadshavare kommer ofta fram under utvecklingssamtalen. En kartläggning på grupp- och skolnivå i samarbete mellan lärare och elevhälsan kan bidra till att främja och förebygga samt utveckla skolans arbete med ledning och stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd.

KOLLEGIET KAN TILLSAMMANS SÖKA SVAR PÅ FÖLJANDE FRÅGOR FÖR ATT EFTERARBETA INFORMATIONEN FRÅN SAMTALEN:

- Vilka styrkor har skolan enligt samtalen?
- Hur fungerar arbetet med ledning och stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd?
- Hur väl upplever elever och vårdnadshavare att de förstår grunderna för bedömningar?
- Hur fungerar kommunikationen med vårdnadshavare?
- Vilka utvecklingsområden visar samtalen att skolan kan behöva gå vidare med?

Utvecklingssamtalet kan utgöra en viktig del av skolans arbete med värdegrundsfrågor, bedömning och betygssättning samt kompetens att identifiera behov och hitta lösningar för att möta elevers olika behov. Utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen kan fungera som en språngbräda för hur skolan kan arbeta med bedömningsfrågor, kunskapssyn och förväntningar på elevers förångor samt med relationer som främjar lärandet.

Blanketter för omdömen för respektive skolform samt för den framåtsyftande planeringen

På Skolverkets webbplats finns exempel på blanketter för omdömen för grundskolan, grundsärskola, sameskolan och specialskolan, blankett för elevens utveckling i övrigt samt blankett för den framåtsyftande planeringen.

För att underlätta arbetet med den skriftliga individuella utvecklingsplanen har det här materialet tagits fram som ett stöd för lärare och rektorer. I stödmaterialet presenteras de blanketter som tagits fram för omdömen och framåtsyftande planering och hur de är tänkta att användas. Blanketterna finns i digital form på www.skolverket.se.

Skolverket

www.skolverket.se